UKRAINIAN FOLKTALES

นิทานและตำนานพื้นบ้าน

ยูเครน

วรรณกรรม
CLASSICS
ยูเครน

อาร์. นิทเบ็ท : เรียบเรียง โนเอล แอล. นิสเบ็ท : ภาพประกอบ
สแตนลี่ย์ เบนเน็ตต์ : แปล

ARROW

UKRAINIAN FOLKTALES

นิทานและตำนานพื้นบ้าน ยูเครน

ARROW

นิทานและตำนานพื้นบ้าน
ยูเครน

UKRAINIAN FOLKTALES

อาร์. นิสเบ็ท เบน : เรียบเรียง

โนเอล แอล. นิสเบ็ท : ภาพประกอบ สแตนลี่ย์ เบนเน็ตต์ : แปล

นิทานและตำนานพื้นบ้านยูเครน

UKRAINIAN FOLKTALES

อาร์. นิสเบ็ท เบน : เรียบเรียง สแตนลี่ย์ เบนเน็ตต์ : แปล

จัดทำโดย สำนักพิมพ์แอร์โรว์
ในเครือบริษัท แอร์โรว์ มัลติมีเดีย จำกัด
เลขที่ 1 ถนนกำแพงเพชร 6 ซอย 5 แยก 6 (โกสุมนิเวศน์ ซ. 2)
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ 02-573-6584 โทรสาร 02-573-6585 ฝ่ายขาย 02-573-6572
Email : arrowclassicbook@gmail.com Line ID : @arrow11
www.arrowmultimedia.co.th

© สงวนลิขสิทธิ์โดย บริษัท แอร์โรว์ มัลติมีเดีย จำกัด
ห้ามนำส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ไปลอกเลียน ทำสำเนา ถ่ายเอกสาร หรือนำไปเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต หรือสื่อต่างๆ ไม่ว่าในรูปแบบใด นอกจากได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรม
เบน, —อาร์, นิสเบ็ท.
นิทานและตำนานพื้นบ้านยูเครน—กรุงเทพฯ : แอร์โรว์ คลาสสิกบุ๊คส์, 2566.
224 หน้า.
1. วรรณกรรมแปล I. สแตนลี่ย์ เบนเน็ตต์, แปล II. ชื่อเรื่อง.
ISBN 978-616-434-350-4

บรรณาธิการ : นิคม ชาวเรือ
กองบรรณาธิการ : ชมพูนุช ขอดคำ, วลัยกร เต็มขันท์, ปวันรัตน์ เกียรติธีรชัย
ศิลปกรรม : สุภาภรณ์ สว่างจันทร์ **ผู้จัดการทั่วไป :** เดือนนภา สุรามิตร
พิสูจน์อักษร : พฤทธิ์ โพธิ์อินทร์

จัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย
บริษัท อมรินทร์ บุ๊ค เซ็นเตอร์ จำกัด
108 หมู่ที่ 2 ถ.บางกรวย-จงถนอม ต.มหาสวัสดิ์ อ.บางกรวย จ.นนทบุรี 11130
โทรศัพท์ 02-423-9999 โทรสาร 02-449-9561-3
www.naiin.com
พิมพ์ที่ : **บริษัท ไอดี ออล ดิจิตอลพริ้นท์ จำกัด**
52 ซอยเอกชัย 69 ถนนเอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน กทม. 10150
โทรศัพท์ 02-899-5429-35 โทรสาร 02-416-4097

ราคา 220 บาท

คำนำจากผู้เรียบเรียง

เสียงตอบรับอันดีของนักอ่านจากนิทานรัสเซียเล่มหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ตีพิมพ์มานั้น ทำให้ข้าพเจ้าได้รวบรวมนิทานอีกเล่มหนึ่งที่คัดสรรมาจากภาษาสลาโววิกสลาวอนิก เป็นอีกหนึ่งกลุ่มภาษานิทานที่อุดมไปด้วยเรื่องราวอันแสนพิเศษ—ภาษาที่ข้าพเจ้าพูดถึง คือ ประเภทกลุ่มภาษารูเธเนียน ซึ่งเป็นภาษาแบบคนท้องถิ่น พื้นบ้าน

ภาษารูเธเนียนเป็นภาษาที่อยู่กึ่งระหว่างภาษารัสเซียและภาษาโปแลนด์ หากแต่ก็มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ภาษาเหล่านี้กระจายอยู่ในอาณาเขตอันกว้างใหญ่ ผู้คนที่ใช้ภาษานี้คือผู้ที่อยู่ระหว่างคาร์พาเทียนตามแหล่งต้นน้ำนีเปอร์หรือทะเลอาซอฟ โดยมีเลมเบิร์กและเคียฟเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ แม้ว่าที่ผ่านมา รัฐบาลรัสเซียจะปราบปรามอย่างเข้มงวด แต่ก็ยังมีคนพูดภาษาเหล่านี้มากกว่ายี่สิบล้านคน

ภาษาเหล่านี้มีทั้งวรรณคดีชั้นสูง เพลงพื้นบ้าน ซึ่งก็ไม่ได้ด้อยค่าไปกว่าทางเซอร์เบียสักเท่าไหร่นัก ที่สำคัญที่สุดคือ นิทานพื้นบ้านมีความสนุกสนานมากมาย หลายเรื่องถูกแต่งขึ้นมาแต่โบราณและได้รับการยกย่องทั้งในรัสเซียและโปแลนด์ ถึงการเล่าเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตัวเอง คุณรัลส์ตัน ข้าพเจ้าคิดว่า เขาเป็นคนแรกที่เรียกร้องให้กลุ่มตะวันตกให้เข้ามาสนใจเรื่องราวของนิทานพื้นบ้านเหล่านี้ แม้ว่าความต้องการพจนานุกรมรูเธเรียนดี ๆ ณ เวลานั้น (พจนานุกรมที่ดีที่สุดที่จัดทำโดยเซเซคอฟสีและนิดีนสกี) ไม่อาจถูกนำไปใช้ประโยชน์ใด ๆ ได้เลย และนักวิชาการอีกคนที่ขอพูดถึงคือ นักวิชาการชาวสลาโววิกสลาวอนิก

คุณมอร์ฟิล ข้าพเจ้ามักจะพูดเชยชมพวกเขาในแง่ของความเอาใจใส่ แต่ในความเป็นจริงกลับไม่ได้เป็นอย่างที่สุดมากนักในเรื่องของการเอาใจใส่

ภาษากลุ่มหลักสามกลุ่มของตำนานพื้นบ้านของชาวรูเธเนียนประกอบไปด้วย กลุ่มคูลิช กลุ่มรุดเชนโก และกลุ่มดราโกมานอฟ เหล่านี้คือกลุ่มภาษาที่ชาวรูเธเนียนใช้และถูกแบ่งไว้เป็นอย่างน้อย ตัวของคูลิชเขาคือผู้บุกเบิก ผลงานของเขาประกอบด้วย คาซกีและคาโซจิกิ ซึ่งรวมอยู่ในผลงานเล่มที่สองที่มีชื่อว่า Zapiski Oo yazhnoi Rusi (เป็นของทางรัสเซียตอนใต้, เปโตรกราด ปี 1856–1857) กระทั่งสิบสองปีต่อมา รุดเชนโก ถูกตีพิมพ์ ณ เมืองเคียฟ และกลายเป็นการร่วมนิทานรูเธเนียนที่ดีที่สุดภายใต้ชื่อ Narodnuiya Yuzhnorusskiya Skazki (นิทานพื้นบ้านยอดนิยมของรัสเซียตอนใต้) เช่นเดียวกับลินน์เรอต์ในหมู่ชาวฟินน์ ตัวของรุดเชนโกถอดโครงเรื่องเล่าส่วนใหญ่จากปากของผู้คนที่เล่าต่อ ๆ กันมา ในเล่มที่สองที่เขาตีพิมพ์ในปีถัดมา เขาได้เพิ่มเรื่องอื่นเข้าไป โดยรวบรวมได้จากต้นฉบับและเรื่องราวที่หายากจำนวนมากที่เขาหามาได้ ในปี 1876 จากสมาคมภูมิศาสตร์แห่งจักรวรรดิรัสเซียได้ตีพิมพ์ผลงานเรื่องหนึ่ง ณ เมืองเคียฟภายใต้ชื่อเรื่องว่า Malorusskiya Narodnuiya Predonyia i Razkazui (เรื่องเล่าขานและนิทานพื้นบ้านของรัสเซีย) เป็นเล่มที่รวบรวมต้นฉบับของตำนานพื้นบ้านของชาวรูเธเนียน (ทั้งบทกวี สุภาษิต ปริศนา และพิธีกรรม) มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การรวบรวมนี้แม้ว่าจะมีความหลากหลายน้อยกว่าของชุดเกนโก แต่ก็มีนิทานมากมายที่ได้หยิบยืมมาจากเขาและถูกเรียบเรียงใหม่โดย ไมเคิล ดราโกมานอฟ ต่อมาเขากลายเป็นที่รู้จักของนักอ่านทั่วรัสเซีย

ปัจจุบันเรื่องราวพื้นบ้านเหล่านี้กลายเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ข้าพเจ้าเชื่อว่าเพราะมีการแปลจากภาษารูเธเนียนเป็นภาษาอังกฤษทำให้มันกลายเป็นที่รู้จักในเวลาต่อ ๆ มา การคัดสรรเรื่องราวก็มีข้อจำกัดเช่นกัน การเรื่องคัดสรรก็เปรียบเหมือนการคัดเลือกตัวแทนหมู่บ้าน แต่อย่าลืมว่ารูเธเนียนเรียน คาซคา มีการเอื้ออำนวยต่อการ

รักษาความสดใหม่ของเรื่องราวเอาไว้ เพราะความไร้เดียงสาของนิทานพื้นบ้านโบราณนี้ย่อมมีความซับซ้อนมากกว่านิทานของชาวรัสเซียเสียอีก นอกจากนี้แล้วทางด้านวิชาการก็ระบุและยืนยันว่า องค์ประกอบภาษาและเรื่องเล่าของนิทานเหล่านี้ก็ไม่ได้พบในตำนานพื้นบ้านของชนชาติยุโรปอื่นๆ เช่น เรื่อง ผ้าเช็ดหน้าวิเศษ หรืออีวาน โกลิก ซึ่งเป็นเรื่องราวที่มีความน่ากลัวซ่อนอยู่ หรือจะเป็นเรื่องราวของแส้ป่านของปีศาจ น้ำมันดิน หรือวัววิเศษ เป็นเรื่องราวแสนวิเศษที่ซุกซ่อนความน่าฉงนใจเอาไว้ในเรื่องเล่าขานเช่นเดียวกัน

ทั้งหมดทั้งมวลก็ด้วยคุณแอนดรูว์ผู้นี้แหละที่สนใจในมุมมองดังกล่าว คงเป็นเรื่องที่น่าขบขันบ้างๆ บอๆ หากมีนักวิชาการหรือนักปรัชญาปราชญาคนใดคนหนึ่งยืนยันว่าในเรื่องเล่าเหล่านี้อาจมีเรื่องจริงแฝงอยู่ก็เป็นได้ ในทางกลับกันนั้น ความเป็นประเทศ คนท้องถิ่นพื้นเมือง หรือเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากมายทางประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ได้สร้างเงื่อนไขที่ยากต่อการเอื้ออำนวยและการเก็บรักษาตำนานเก่าแก่ให้อยู่รอดปลอดภัยและนำไปพัฒนาต่อยอดได้ในอนาคต ตรงนี้จึงต้องฝากไว้เป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญหรือนักศึกษาที่สนใจในนิทานปรัมปราที่จะต้องค้นคว้าและศึกษาเรื่องราวเหล่านี้ด้วยตัวพวกเขาเอง

อาร์. นิสเบ็ท เบน

สารบัญ

คำนำจากผู้เรียบเรียง

โอ้ : ซาร์แห่งผืนป่า	11
เรื่องเล่าแห่งสายลม	24
เสียงเพรียกตรงหน้าต่าง	42
เรื่องเล่าของซาร์น้อยโนวิซนีย์– น้องสาวผู้ทรยศและสัตว์ร้ายผู้ซื่อสัตย์	47
ผีดูดเลือดและนักบุญเซนต์ไมเคิล	68
เรื่องเล่าของเทรมซิน เจ้านกไฟ– และนาสตาเซียสาวใช้ผู้น่ารักแห่งท้องทะเล	78
ภรรยานาคา	86
เรื่องเล่าของแดเนียลผู้โชคร้าย	90
นกแก้วกับพุ่มไม้	101
เจ้าหมาแก่	104
สุนัขจิ้งจอกและแมว	106
วัวฟาง	109
รองเท้าแตะทองคำ	114

หมาป่าจอมพลัง 124
นิทานสามพี่น้อง 129
พระเจ้าซาร์และทูตสวรรค์ 133
เรื่องเล่าของอีวานและบุตรีแห่งสุริยา 142
แมว ไก่ตัวผู้และสุนัขจิ้งจอก 148
เจ้าชายนาคาและภริยาทั้งสอง 153
ต้นกำเนิดของเจ้าตัวตุ่น 161
เจ้าชายทั้งสอง 163
ลูกอกตัญญูและพ่อผู้แก่ชรา–
ที่ต้องกลับไปเข้าโรงเรียนอีกครั้ง 169
อีวานผู้โง่เขลากับนักบุญเซนต์ปีเตอร์ 176
ไข่วิเศษ 184
เรื่องเล่าคนที่สี่สิบเอ็ด 196
เรื่องเล่าของเจ้าตัววันโชคร้าย 200
เรื่องเล่าแสนมหัศจรรย์ของอีวาน โกลิก 203

โอ้ : ซาร์แห่งผืนป่า

ในยุคก่อนเก่าหาได้เหมือนกับปัจจุบันกาลที่เราอาศัยอยู่ไม่ ในยุคก่อนเก่านั้นเต็มไปด้วยอำนาจแห่งเดอัส[1] ปีศาจร้ายที่เดินขวักไขว่กันอยู่ทุกแห่งหน โลกแต่ก่อนนั้นไม่ได้เป็นอย่างที่เราคุ้นเคยเฉกเช่นทุกวันนี้ ปัจจุบันกาลนั้น ไม่มีอำนาจแห่งปีศาจอยู่เหนือเราแล้ว เอาล่ะ ข้าจะเล่าให้เจ้าฟังถึงเรื่องของคัสคา[2] โอ้ ซาร์แห่งผืนป่าและตัวตนของเขา

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว นานเสียจนไม่อาจจำได้ว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อใด เรื่องราวนั้นเล่าขานย้อนไปสมัยรุ่นทวด รุ่นปู่ รุ่นย่ากับการมีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก พวกเขามีลูกชาย และลูกชายของพวกเขาก็มีลูกอีกหนึ่งคนเป็นเด็กผู้ชายเช่นกัน หากแต่ลูกชายของเขานั้นเป็นเด็กชายผู้แสนเกียจคร้าน แทนที่จะช่วยหาบเอาน้ำจากบ่อเข้าบ้าน แต่กลับใช้เวลาส่วนใหญ่หมดกับการนอนเล่นอยู่หน้าเตาผิงอุ่นๆ หากพ่อแม่นำมาอาหารมาให้ หน้าที่เขาคือ กิน หากครั้งใดไม่ได้นำอาหารมาให้เขา เขาก็ไม่กิน พ่อกับแม่ช่างกลุ้มใจกับพฤติกรรมของลูกคนนี้ ถึงกับเอ่ยปากขึ้นมาว่า “เราจะทำอย่างไรกับลูกคนนี้ดีหนอ ลูกคนอื่นเขาดีและคอยช่วยเหลือพ่อแม่ ขณะที่ลูกของเรานั้นโง่เขลาเบาปัญญา และ

---

[1] เดอัสคือคำโบราณที่แปลตรงตัวไม่ได้ (มาจาก ภาษาละติน อ่านว่า เดอัส ‘deus’) คาดว่าน่าจะมาจากภาษาลิทัวเนียซึ่งหมายถึง พลังอันชั่วร้าย

[2] คัสคา หมายถึง เรื่องเล่าขาน ตำนาน นิทานปรัมปรา ฯลฯ

ช่างเลี้ยงเสียข้าวสุกเสียจริง” ลูกของพวกเขาไม่ทำอะไรเสียเลย ได้แต่นั่งเล่นอยู่บริเวณเตาผิงและเขี่ยขี้เถ้าเล่นไปวันๆ พ่อกับแม่ของเด็กชายได้แต่เศร้าเสียใจไปวันๆ กระทั่งวันที่แม่บอกกับผู้เป็นพ่อว่า “ลูกของเราโตขึ้นทุกวันและยังไม่เป็นโล้เป็นพาย ไม่ได้ทำคุณประโยชน์อันใดให้กับพวกเราเลย เราจะทำยังไงกับเขาดี? เขาช่างโง่เขลา และเราไม่สามารถทำอะไรกับเขาได้เลย ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะต้องผลักไสเขาออกไป ออกไปให้พ้นๆ เราต้องให้เขาออกจากบ้านของเราเสียที เราควรให้ใครสักคนที่สามารถดูแลเขาได้ดีกว่าเรา” เช่นนั้นแล้ว พ่อและแม่จึงตกลงกันและส่งลูกของพวกเขาไปหาช่างตัดเสื้อเพื่อเรียนรู้การเป็นช่างตัดเสื้อ

แต่กระนั้น เด็กชายไปอยู่กับช่างตัดเสื้อได้ไม่ถึงสามวันก็หนีกลับมาบ้านและประพฤติตัวอย่างเก่า นั่นคือการนอนเล่นและหมดเวลาไปกับการเขี่ยเถ้าถ่านเล่นไปวันๆ เช่นเดิม พ่อไม่ยอมเสียเวลาโดยง่าย รีบส่งตัวลูกชายคนนี้ไปเรียนการเป็นช่างหิน เช่นเดิม เขาหนีกลับมาบ้านอีกแล้ว พ่อก็ทำแบบเดิมอีก ส่งตัวลูกชายไปเรียนเพื่อเป็นช่างตีเหล็ก ไปได้ไม่นานก็หนีกลับบ้าน โถ เช่นนั้นพ่อผู้น่าสงสารจะทำเช่นไรดีหนอ? “ข้าจะบอกลูก ว่าข้าจะทำยังไงกับเขา เจ้าลูกไม่รักดี!” พ่อพูด “ข้าจะพาลูกเกียจคร้านผู้นี้ไปยังเมืองอื่น เมืองที่ห่างไกลออกไป ณ ที่นั่นย่อมมีผู้มากวิชาที่พร้อมสอนเขา และเมืองที่ข้าจะพาเขาไปนั้น อยู่ไกลเกินกว่าที่เขาจะหนีกลับมาได้” ว่าแล้วก็เตรียมตัวและพร้อมออกเดินทาง

พวกเขาออกเดินทางวันแล้ววันเล่า ผ่านเส้นทางที่สั้นและผ่านเส้นทางที่ทอดยาว กระทั่งพวกเขาผ่านเข้ามายังผืนป่าแห่งหนึ่ง ทั้งมืดและหนาว มองขึ้นไปแทบไม่เห็นท้องฟ้า พวกเขาเดินไปยังผืนป่า พวกเขารู้สึกเหนื่อยล้า กระทั่งมองไปเห็นขอนไม้ขนาดใหญ่ล้มราบอยู่กับพื้น พ่อจึงพูดขึ้นมาว่า “ข้าเหนื่อย ข้าจะพักที่นี่สักประเดี๋ยว”

เหล่าปีศาจเดินขวักไขว่กันไปมา

เมื่อผู้เป็นพ่อนั่งพักบนขอนไม้ เขาถึงกับหลั่งน้ำตา “ดูสิว่าข้าเหนื่อยแค่ไหน!” เป็นคำพูดที่ยาก และไม่รู้จะอธิบายเป็นความรู้สึกได้อย่างไร เป็นความรู้สึกที่ผุดขึ้นมาภายในใจของพ่อผู้แก่ชรา ตัวเล็ก ผู้เต็มไปด้วยรอยเหี่ยวย่นและร่องรอยแห่งกาลเวลา หนวดยาวเฟื้อยสีเขียวของเขายาวถึงเข่า— “มีอะไรให้ข้าช่วยหรืออย่างไร ผู้เฒ่า?” เขาตกใจกับเสียงปริศนาที่ลอยผ่านลำแสงเข้ามา “ข้าไม่ได้ต้องการสิ่งใด จงไปเสีย” – “เจ้าไม่ได้เรียกให้ข้าออกมากระนั้นหรือ?” – เสียงปริศนาเอ่ยถามชายชรา “แล้วนั้นใครเล่า?” ผู้เป็นพ่อถาม— “ข้าหรือ ข้าคือซาร์แห่งผืนป่า” เสียงนั้นตอบกลับชายชรา “เหตุใดเจ้าจึงบอกว่าเจ้าไม่ได้เรียกข้า?”—“ข้าไม่ได้เรียกเจ้าจริง ๆ ” ชายชราว่า— “เจ้าบอกว่าเจ้าไม่ได้เรียกข้างั้นหรือ? เจ้าเพิ่งพูดว่า โอ้ อยู่เนือง ๆ ”— “ข้าแค่เหนื่อย ข้าจึงพูดคำว่า โอ้ ออกไป!” ชายชราผู้เป็นพ่อตอบกลับไป— “กระนั้นเถิด ว่าแต่เกิดอะไรขึ้นกับเจ้าและลูกชายของเจ้ากันหนอ?” ซาร์แห่งผืนป่าถามชายชรา— “โลกที่กว้างใหญ่ไพศาลนี้สุมความโป้ปดให้กับข้า” ชายชราผู้เป็นพ่อพูด “ข้ากำลังนำตัวลูกชายหัวดื้อคนนี้ไปอยู่กับใครสักคน ใครสักคนที่พอจะกะเทาะเอาความเป็นผู้เป็นคนออกมาจากตัวเขาได้บ้าง ทุกครั้งที่เราส่งตัวเขาออกจากบ้านไปอยู่กับใครสักคน เขามักจะหนีกลับบ้านเสมอ!”— “เช่นนั้น จงมอบลูกชายท่านไว้ให้กับข้า ข้าจะสอนเขาเอง” ซาร์แห่งผืนป่าพูด “หากแต่ข้ามีข้อเสนอเพียงหนึ่งข้อเท่านั้น นั่นคือ หากหนึ่งปีผ่านไป เจ้าต้องกลับมาหาเขา หากเจ้ายังจำเขาได้ เจ้าจงรับเขากลับไป หากแต่เจ้าจำเขาไม่ได้ เขาจะต้องอยู่กับข้าต่ออีกหนึ่งปี”— “ดี!” ผู้เป็นพ่อร้องไห้ จากนั้นจึงจับมือตกลง จากนั้นผู้เป็นพ่อจึงปล่อยลูกไว้กับซาร์แห่งผืนป่าและกลับบ้านแต่เพียงลำพัง

ซาร์แห่งผืนป่าพาตัวของเด็กชายไปยังอีกดินแดนหนึ่ง แดนดินที่อยู่ใต้ผืนโลก มายังกระท่อมสีเขียวที่ปราศจากความเร่งรีบ และในกระท่อมหลังนี้ ทุกอย่างล้วนแล้วแต่เป็นสีเขียว กำแพงเป็นสีเขียว ม้านั่งเป็นสีเขียว และตัวภรรยาและลูกๆ ของซาร์เองก็เป็นสีเขียว—ว่าไป

แล้ว ทุกอย่างเป็นสีเขียว และตัวของซาร์มีพรายน้ำเป็นคนรับใช้และพวกเขาก็มีสีเขียวเหมือนดอกรูย์ “นั่งลงเดี๋ยวนี้!” ซาร์สั่งคนงานใหม่ให้นั่ง “และจงกินอะไรเสียหน่อย” พรายน้ำนำเอาอาหารมาให้เด็กชายกิน อาหารที่นำมาให้ก็เป็นสีเขียว และเขาต้องกินมัน “เอาล่ะ” ซาร์พูดกับพรายน้ำ “หากเขากินเสร็จแล้ว จงพาคนงานใหม่ของข้าไปยังลานที่ที่เขาจะสามารถตัดฟืนและตักน้ำให้ข้าได้” หลังจากมื้ออาหาร พรายน้ำพาเด็กชายไปทำงาน เด็กชายตัดฟืนได้ไม่นานก็ทิ้งขวานและนอนเล่นจนผล็อยหลับไป ซาร์เดินออกมาดูและมาเห็นเข้า เด็กชายทั้งนอนและกรนเสียงดังในคราวเดียวกัน ซาร์รู้สึกโกรธมาก จึงสั่งให้คนรับใช้นำฟืนมาและนำตัวของเด็กชายผู้เกียจคร้านมัดไว้กับกองฟืน จากนั้นจึงจุดไฟเผาและเผาเด็กชายจนกลายเป็นเถ้าถ่าน แล้วจึงนำเถ้าถ่านโปรยขึ้นไปในอากาศให้ลอยไปกับลมทั้งสี่ทิศ หากแต่ยังมีถ่านก้อนหนึ่งกลิ้งออกมาจากเถ้าถ่าน เขาจึงนำก้อนถ่านนี้ไปให้กับพรายน้ำผู้วิเศษเพื่อปลุกชีวิตของชายผู้เกียจคร้านคนนี้ขึ้นมาใหม่ ชีวิตใหม่ของชายคนนี้ทั้งหล่อเหลากว่าเดิมและแข็งแรงกว่าแต่ก่อน แน่นอนว่าซาร์สั่งให้เขาไปตัดฟืนและเช่นเดิม เขาผู้นี้ก็ผล็อยหลับไปเช่นเดิม ซาร์เมื่อเห็นเช่นนั้นก็ทำเช่นเดิม เขาเผาชายผู้เกียจคร้านจนเป็นเถ้าถ่านและปลุกชีพเขาขึ้นมาใหม่ด้วยวิธีการเดิม หากแต่ครั้งนี้การกลับมาจากชายผู้เกียจคร้านปรากฏในร่างของชายผู้หล่อเหลา สง่างามดั่งนักรบคอสแซ็ก[3] เกินพรรณนาเสียจนแทบจะมิอาจเชื่อได้หากไม่ถูกเล่าเป็นนิทานปรัมปรา

วันเวลาผ่านไปจนกระทั่งครบหนึ่งปี ชายผู้เป็นพ่อกลับมาหาลูกของเขา เขากลับมายังที่เดิม ขอนไม้เดิม ผืนป่าเดิมและนั่งลง ณ จุดเดิม “โอ้” เขาเอ่ยปาก ไม่นาน ซาร์ปรากฏตัว “สวัสดี ผู้เฒ่า”— “ดีใจที่ได้เจอนะ”— “เจ้าต้องการสิ่งใดผู้เฒ่า?” ซาร์แห่งผืนป่าถาม— “ข้ามาตามสัญญา” เขาพูด “เพื่อมารับลูกชายข้า”— “เช่นนั้นแล้ว ตามข้ามา

---

[3] นักรบคอสแซ็กเป็นวีรบุรุษในอุดมคติของชาวรูเธเนียน เช่นเดียวกับที่โบกาตีร์เป็นวีรบุรุษประเภทกึ่งเทพเจ้าตามที่เล่าขานกันมา

จำไว้ว่า หากเจ้ายังจำเขาได้ ให้นำเขาไปกับเจ้าเสีย หากเจ้าจำเขาไม่ได้ เขาจะต้องอยู่กับข้าต่ออีกหนึ่งปี” เช่นนั้นแล้ว ชายชราจึงไปที่กระท่อมของซาร์ ที่ซึ่งเต็มไปด้วยไก่มากมาย ซาร์ชี้ไปที่ฝูงไก่ “เอาละ ผู้เฒ่า เจ้ายังจำลูกชายเจ้าได้อยู่หรือไม่?” ซาร์พูด ชายชราเล็งแล้วเล็งอีก ไม่เห็นอะไรเลยนอกจากฝูงไก่ ไก่ที่มีหน้าตาเหมือนๆ กัน เขาไม่อาจเลือกได้ว่า ตัวไหนเป็นลูกชายของเขา “เอาล่ะ” ซาร์พูด “อย่างที่ข้าเห็น คือ เจ้าจำเขาไม่ได้ กลับบ้านไปเสียเถิด ปีนี้ลูกชายของเจ้าจะต้องอยู่กับข้าต่อไปอีกหนึ่งปี” แล้วชายชราก็ต้องกลับบ้านไปเพียงลำพังอีกเช่นเคย

ปีที่สองผ่านพ้นไป ชายชรากลับมาหาโอ้ ซาร์แห่งผืนป่าอีกครั้ง เขามายังขอนไม้เดิมและเอ่ยว่า “โอ้” แล้วซาร์ผู้ปรากฏตัวต่อหน้าเขาอีกครั้ง “มากับข้า” ซาร์พูด “ดูสิว่า คราวนี้เจ้าจะยังจำลูกชายได้อยู่หรือไม่ ครั้งนี้ซาร์พาชายชราไปยังคอกเลี้ยงแกะ ที่ซึ่งเต็มไปด้วยแกะมากมาย และแกะทุกตัวก็มีลักษณะคล้ายกันไปเสียหมดทุกตัว ชายชราพิจารณาแล้วพิจารณาอีก แต่ก็ไม่อาจบอกได้ว่า แกะตัวไหนเป็นลูกชายของเขา “เจ้ายังจำไม่ได้อีกเช่นเคยสินะ เช่นนั้นก็จงกลับบ้านไปเสีย ลูกชายของเจ้าจะยังคงอยู่กับข้าอีกหนึ่งปี” ดังนั้นแล้ว ชายชราจึงกลับบ้านไปพร้อมกับความเศร้าเสียใจ

เข้าปีที่สาม ชายชรากลับมาหาซาร์อีกครั้ง ครั้งนี้ชายชราพบกับชายแก่ผู้หนึ่งผู้มีผิวขาวดุจดั่งนมวัว แม้กระทั่งเสื้อผ้าของเขาก็เป็นสีขาวสว่าง “สวัสดีผู้เฒ่า” ชายชุดขาวพูด “สวัสดีเช่นกันพ่อท่าน”— “พระเจ้าตนใดนำพาเจ้ามายังที่แห่งนี้?”— “ข้ามาเพื่อไถ่อิสรภาพให้แก่ลูกชายของข้าจากตัวซาร์” – “ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเล่า?”— เมื่อนั้น ชายชราจึงเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้กับชายชุดขาวฟังกับข้อตกลงที่มีให้กับซาร์— “เฮ้ เฮ้!” ชายชุดขาวพูด “เจ้ากำลังทำข้อตกลงกับคนป่าเถื่อน เขาจะชักจูงจมูกและหลอกลวงเจ้าไปอีกนาน”— “ใช่แล้ว” ชายชราพูด “ข้ารับรู้ได้ว่าเขาเป็นพวกป่าเถื่อน หากแต่ข้าไม่รู้ว่าจะช่วยลูกชายข้าอย่างไร พ่อท่านเจ้าเอ๋ย ท่านพอจะมีวิธีการใดที่ข้าจะช่วยลูกชายข้าได้

บ้างไหม?”— “ก็พอมีบ้าง” ชายชุดขาวพูด— “ลูกของข้าแม้จะไม่ดีเพียงใดแต่เขายังคงเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของข้า” ชายชราพูด— “เอาล่ะจงฟังข้า” ชายชุดขาวพูด “เมื่อเจ้าได้ไปหาซาร์ เขาจะให้เจ้าได้เห็นนกพิราบมากมาย ทั้งฝูงนกพิราบนั้น ให้เจ้าจงสังเกตดูนกพิราบตัวหนึ่งที่อยู่ใต้ต้นไม้และกำลังทำความสะอาดขนของมันอยู่ นั่นแหละคือลูกชายของเจ้า”เมื่อนั้นชายชราขอบคุณชายชุดขาวและเริ่มเรียกหาซาร์

ซาร์พาเขามายังที่เดิมเหมือนทุกครั้ง ซาร์มีอาหารนกในมือ จากนั้นจึงเรียกฝูงนกพิราบให้บินมาหา นกพิราบมีมากมายคณานับ ทุกตัวล้วนแล้วแต่เหมือนกันหมด “ทายดูสิว่า ลูกชายของเจ้าคือตัวไหน?” ซาร์ถาม “หากครั้งนี้เจ้ายังจำเขาไม่ได้อีก เขาจะเป็นของข้า” ชายชรามองผ่านฝูงนกพิราบที่กำลังกินอาหารไปยังต้นไม้ต้นหนึ่ง ที่ตรงนั้น มีนกพิราบตัวหนึ่งกำลังทำความสะอาดขนของมันอยู่ ชายชราไม่รอช้า จึงบอกไปว่า “นั่นคือลูกชายข้า”— “หากเป็นลูกของเจ้าก็จงไปนำตัวเขามาเสีย” ซาร์พูด เมื่อได้ยินเช่นนั้น ชายชราผู้เป็นพ่อรีบไปจับนกพิราบตัวนั้นโดยทันที เมื่อแตะต้องเพียงน้อยนิด นกพิราบตัวดังกล่าวก็แปลงร่างเป็นชายหนุ่มผู้สง่างามทันที รูปลักษณ์เช่นนี้หาได้พบเจอในโลกกว้างไม่ ผู้เป็นพ่อทั้งรู้สึกปลาบปลื้ม ดีใจ และจูบลูกชายของเขา “กลับบ้านกันเถิดเจ้าลูกชายของพ่อ” แล้วผู้เป็นพ่อจึงพาลูกชายกลับบ้านไป

ระหว่างทางกลับบ้าน พวกเขาสนทนากัน พ่อถามลูกชายว่า ช่วงที่อยู่กับซาร์นั้นเป็นอย่างไรบ้าง ลูกชายจึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้เขาฟัง ขณะที่ฝั่งของพ่อเองก็เล่าให้ลูกชายฟังว่า เขาเองก็ลำบากและทรมาน พ่อถามต่อไปว่า “เราจะทำอะไรกันต่อไปดีลูก? พ่อเองนั้นจนและจนมาก ลูกไปรับใช้ซาร์ตั้งสามปี ไม่ได้สิ่งตอบแทนใดกลับมาเลยหรือ?”— “ไม่เลยท่านพ่อ ข้าจะทำให้เห็นว่าทุกอย่างจะดีขึ้นในท้ายที่สุด ดูนั่นสิ มีขุนนางหนุ่มกำลังล่าสุนัขจิ้งจอกอยู่ ข้าจะจำแลงแปลงกายเป็นสุนัขและจับสุนัขจิ้งจอกตัวนั้น แน่นอนว่า ขุนนางหนุ่มผู้นั้นจะต้องจ่ายเงินเพื่อซื้อตัวข้า ซื้อข้าที่อยู่ในร่างสุนัขนี้ และพ่อต้องขายข้าให้ขุนนาง

ผู้นั้นสามร้อยรูเบิล แต่ห้ามขายข้าพร้อมโซ่ตรวน เช่นนั้น พวกเราจะมีเงินกลับบ้านและมีความสุขอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากัน!"

พวกเขาทั้งสองตกลงกันตามนี้ ณ ขอบชายป่า สุนัขของขุนนางกำลังไล่จับสุนัขจิ้งจอก จับอย่างไรก็จับไม่ได้เสียที ลูกชายเมื่อเห็นเช่นนั้น จึงจำแลงแปลงกายเป็นสุนัข วิ่งไล่จับและฆ่าสุนัขจิ้งจอกตัวนั้น ขุนนางหนุ่มเมื่อเห็นเช่นนั้นจึงรีบควบม้าเข้าไปดู "นั่นสุนัขของเจ้าหรือ?" ขุนนางถามชายชรา— "ใช่ ของข้าเอง – "เป็นหมาที่ดีนะ เจ้าจะขายมันให้กับข้าไหม?"— "เสนอราคามาสิ!"—"เจ้าจะเอาเท่าไหร่?"— "ราคาสามร้อยรูเบิลและไม่มีโซ่ตรวนให้"— "เราจะเอาโซ่ตรวนนั่นไปทำไมกัน เราจะให้มันสวมปลอกคอทองคำที่มีมูลค่าหลายร้อยรูเบิลเสียด้วยซ้ำ!"— "ตกลงตามนั้น" – "เอาละ รับเงินไปแล้วเอาหมาของเจ้ามาให้ข้า" พวกเขานับเงินและนำตัวสุนัขออกไปเพื่อเตรียมตัวออกล่า ระหว่างออกล่า สุนัขตัวดังกล่าวก็ได้วิ่งหายเข้าไปในป่าและจำแลงกายกลับมาเป็นชายหนุ่มและเดินไปหาพ่อของเขา

ระหว่างทางกลับบ้าน พ่อพูดกับลูกชายว่า "เราจะใช้เงินก้อนนี้อย่างไรกันดี? มันมากพอที่จะเริ่มซ่อมแซมกระท่อมของเราเชียวนะ"— "เราหาเพิ่มได้อีกท่านพ่อ ท่านเห็นตรงนั้นไหม ยังมีขุนนางหนุ่มอีกคนกำลังใช้เหยี่ยวไล่จับนกกระทาอยู่ ข้าจะจำแลงตัวข้าเป็นเหยี่ยว แล้วท่านต้องขายข้าให้กับขุนนางผู้นั้นด้วยเงินสามร้อยรูเบิลโดยไม่มีหมวก"

พวกเขาตรงดิ่งไปยังที่ราบ ที่นั่นมีขุนนางหนุ่มกำลังเลือกเหยี่ยวเพื่อจับนกกระทา เหยี่ยวที่เขาเลือกมักจะจับนกกระทาไม่ได้ และนกกระทามักจะหลบเลี่ยงการถูกจับด้วยเหยี่ยวของขุนนางหนุ่มผู้นี้อยู่เสมอ เช่นนั้น ลูกชายจึงจำแลงแปลงกายเป็นเหยี่ยว และแสดงความสามารถจับนกกระทาให้ขุนนางผู้นั้นได้เห็น เช่นนั้นเขาจึงมีความปรารถนาที่จะได้เหยี่ยวตัวนั้น "นั่นเหยี่ยวของเจ้าหรือ" ขุนนางถามชายชรา "ใช่ มันเป็นของข้า"— "ขายให้กับข้าสิ"— "เสนอราคามา"— "ข้าจะขายให้กับท่านสามร้อยรูเบิล แต่ไม่ได้ขายพร้อมหมวกนะ เฉพาะตัว

เหยี่ยวอย่างเดียว”— “ต่อให้ไม่มีหมวก ข้าก็จะทำหมวกขึ้นมาใหม่ให้กับเหยี่ยวตัวนี้ เป็นหมวกทรงเดียวกับที่กษัตริย์ทรงสวมใส่” ว่าแล้วเขาก็จ่ายเงินสามร้อยรูเบิลให้กับชายชราสำหรับเหยี่ยวตัวนี้ เหยี่ยวตัวนี้แสดงความสามารถจับนกกระทาให้ขุนนางหนุ่มจนเป็นที่ถูกใจพอสมควร จากนั้นจึงบินหายลับและแปลงกายกลับมาเป็นชายหนุ่มและกลับไปหาพ่อของเขาอีกครั้ง

“เราจะมีปัญญาใช้เงินพวกนี้ได้อย่างไร?” พ่อพูด “รอก่อนท่านพ่อ เราต้องหาเพิ่มอีกสักหน่อย” ลูกชายพูด “เมื่อเราเดินผ่านตลาด ข้าจะจำแลงเป็นม้า และพ่อจะต้องขายข้า พวกเขาจะให้เงินหนึ่งพันรูเบิลเพื่อซื้อข้า แต่ท่านต้องขายข้าโดยปราศจากเชือกและอานม้า” จากนั้นพวกเขาทั้งสองจึงมุ่งหน้าสู่เมืองเล็กๆ เมืองหนึ่งซึ่งอยู่ถัดไป ที่เมืองนั้นมีตลาด แล้วลูกชายก็ได้จำแลงแปลงกายเป็นม้ารูปงาม แข็งแกร่ง กำยำ พ่อจูงม้าไปพร้อมกับเชือก ม้าตัวนี้เป็นม้าที่ช่างเฉิดฉายและสง่างาม กระทั่งผู้ค้าม้าเดินเข้ามาเห็นและอยากได้ม้าตัวดังกล่าว “ตัวนี้หนึ่งพันรูเบิล” ชายชราพูด “ได้เฉพาะตัวม้า แต่ไม่ให้เชือกจูงและอานม้า”— “เจ้าพูดอะไร เห็นว่าข้าต้องการเชือกและอานม้าของเจ้าหรือ? ข้าจะทำมันขึ้นมาใหม่ทั้งหมดในรูปของเงินแท้ ขอเถอะ ตัวนี้ข้าขอซื้อห้าร้อยรูเบิล” – “ไม่ขาย!” พ่อพูด จากนั้นจึงเดินต่อและก็ได้มีชาวยิปซีตาบอดข้างหนึ่งเดินเข้ามาถาม “ผู้เฒ่าเอ๋ย ม้าตัวนี้ขายเท่าไหร่” ชาวยิปซีถาม— “หนึ่งพันรูเบิล ได้แต่ม้าเปล่า ไม่มีเชือกจูงและอานม้าให้”—“ให้ตายเถิดผู้เฒ่าน้อย ข้าให้ท่านห้าร้อยพร้อมของไม่ได้เลยหรือ?”— “นั่นไม่ได้อยู่ในข้อตกลง!”— “ถ้าอย่างนั้นข้าให้ท่านหกร้อยรูเบิล” และแล้วชาวยิปซีผู้นั้นก็เริ่มทำการต่อล้อต่อเถียง พยายามทุกทางแต่ชายชราก็ไม่ให้ “เอาน่า ขายให้ข้าเถิดพ่อเฒ่า!” ชาวยิปซีพูด “พร้อมกับอุปกรณ์—” “ไม่ขาย ข้าชอบเชือกจูงและอานม้าของข้า”— “แต่พ่อเฒ่า ท่านเคยเห็นใครขายม้าโดยไม่มีอุปกรณ์หรือไม่? ถ้าไม่มีอุปกรณ์ แล้วข้าจะพาม้าไปได้อย่างไร จริงไหม?”— “ไม่ได้ อย่างไรเสียอุปกรณ์ก็ต้องเป็น

ของข้า" ชายชราว่า— "เอาล่ะพ่อเฒ่า ข้าจะให้เพิ่มอีกห้ารูเบิลเป็นค่าอุปกรณ์ ข้าจำเป็นต้องใช้มัน"– เช่นนั้น ชายชราจึงครุ่นคิด "เชือกจูงและอานม้าราคาต่ำกว่าสามฮริฟเนีย[4] และชาวยิปซีผู้นี้เสนอให้ข้ามากถึงห้ารูเบิล ฉะนั้นข้าจะให้เขาไป" เช่นนั้นแล้ว พวกเขาจึงทำข้อตกลงและดื่มด่ำกับการค้าขายในครั้งนี้ ชายชรากลับบ้านไปพร้อมกับเงิน และชาวยิปซีเดินไปพร้อมกันกับม้าที่เขาซื้อมา แต่ชาวยิปซีผู้นี้หาใช่ชาวยิปซีทั่วไปไม่ แต่เขาคือซาร์แห่งผืนป่าที่จำแลงกายมาต่างหาก

ซาร์นั่งบนหลังมาและเสกให้ม้าบินอยู่เหนือต้นไม้ กระทั่งบินทะลุต้นไม้ลงมาผ่านหมู่เมฆและมาปรากฏอยู่ ณ กระท่อมของซาร์ เมื่อมาถึงยังกระท่อม ซาร์ทิ้งม้าของเขาไว้ด้านนอก ส่วนตัวเขานั้นได้เดินเข้าไปยังกระท่อมพร้อมสบถให้ภรรยาฟังว่า "ลูกของหมาเฒ่านี้จะต้องไม่หลุดมือข้าอีกเป็นครั้งที่สอง" ช่วงพลบค่ำ ซาร์พาม้าของเขาไปยังแม่น้ำเพื่อให้น้ำ เมื่อม้าดื่มน้ำได้ไม่นาน ม้าได้เปลี่ยนเป็นปลาและว่ายหนี ซาร์เมื่อเห็นเช่นนั้นก็ไม่รอท่าที รีบจำแลงเป็นหอกแหลมพุ่งเข้าไปจับปลาตัวดังกล่าว ปลาตัวดังกล่าวไม่ยอม มันดิ้นอย่างแรงและมีท่าทีที่จะว่ายน้ำหนีอยู่เรื่อย พร้อมทั้งใช้หางปลาสะบัดเพื่อโจมตีหอกแหลม หอกแหลมเมื่อรู้ว่าไม่อาจต้านพลังของปลาได้จึงพูดออกไปว่า "เจ้าปลาเจ้าปลา หันหน้ามาหาข้า ข้าต้องการจะพูดกับเจ้า" – "ข้าได้ยินเสียงของเจ้าชัดเจนดี ข้าไม่จำเป็นต้องหันไปหาเจ้า เท่านี้เราก็พูดกันได้แล้ว" เจ้าปลาพูด หอกแหลมพยายามอย่างหนักหน่วงเพื่อรั้งปลาไว้ไม่ให้ว่ายหนีไปไหน และพูดเหมือนเดิมว่า "เจ้าปลา เจ้าปลา หันหน้ามาหาข้าที ข้าต้องการจะพูดกับเจ้า" "หากเจ้าต้องการจะพูดกับข้า ก็พูดมาได้เลย ข้าได้ยินเสียงเจ้าชัดเจน" ท้ายที่สุดแล้วเจ้าปลาจึงว่ายขึ้นฝั่ง ณ ที่ตรงนั้นมีซาร์รีฟนา[5] กำลังหักกิ่งไม้อยู่ เมื่อเห็นเช่นนั้น เจ้าปลาจึงเปลี่ยนตัวเองให้เป็นแหวนทองประดับพลอย และซาร์รีฟนาก็ไปเห็นมันเข้า และ

---

[4] ฮริฟเนีย คือ เงินสกุลเล็กลงมากว่ารูเบิล

[5] ซาร์รีฟนา คือ ธิดาของซาร์ หรือลูกสาวของกษัตริย์

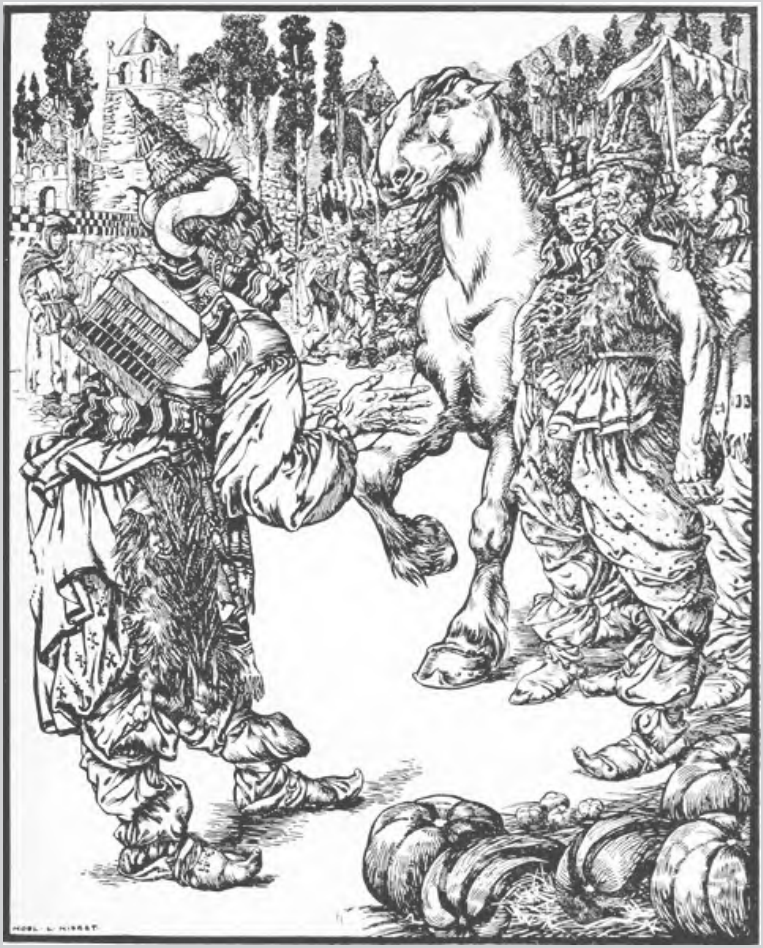

“ม้าตัวนี้ราคาเท่าไหร่?”